

ต่อการเป็นครูและอาชีพครู"¹

คู่มือฝึกสอนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไก่กล่าวถึงการฝึกสอนว่า "เป็นประสบการณ์ที่มีความหมายและสำคัญยิ่งของนักศึกษาก่อนที่จะออกไปเป็นครู นักศึกษาได้มีโอกาสได้นำความรู้และวิธีสอนไปฝึกทดลองก่อนที่จะออกไปเป็นครูจริง และการฝึกสอนยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาบุคลิกภาพ ทัศนคติ ความเจริญงอกงามในอาชีพครูและความเป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น ฉะนั้นการฝึกสอนจึงเป็นส่วนประกอบที่ถือว่ามีความสำคัญมากที่สุกอย่างหนึ่งของการฝึกหัดครูทุกระดับ"²

จรรยา มิลินทร์ ไก่กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกสอนว่า "เป็นภาคปฏิบัติของนักศึกษาฝึกหัดครู เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สมควรค่าเป็นการให้ได้ผลอย่างจริงจังเพื่อให้ได้มาซึ่งครูที่ดี มีความรู้ความชำนาญในกลวิธีสอน เหมาะสมสำหรับการอบรมสั่งสอนเยาวชนต่อไปในภายภาคหน้า"³

ฮาโรลด์ พี. อัดัม และ แฟรงค์ เจ. ดิกกี (Harold P. Adam and Frank J. Dickey) ไก่กล่าวถึงการฝึกสอนว่า "การฝึกสอนเกิดจากแนวคิดที่จะทำให้ทฤษฎีทางวิชาชีพครูกับการปฏิบัติจริง เป็นสิ่งที่ควบคู่กันไป จักเป็นกิจกรรมขั้นสุดยอด ที่จะให้โอกาสแก่นักศึกษาฝึกสอนในการพัฒนา วิเคราะห์และปรับปรุงตนเอง ทั้งในฐานะที่เป็นครูและที่เป็นนักศึกษา เป็นโอกาสที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาค้นพบจุดอ่อน จุดเกิน ในการ

¹ เชิญ วีระฉายา, งานด้านการฝึกสอน, เอกสารวิชาการวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ (อุตรดิตถ์: แผนกการพิมพ์วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์, 2516), หน้า 1.

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คู่มือฝึกสอน, หน้า 1. (เอกสารอัครสำเนาเย็บเล่ม).

³ จรรยา มิลินทร์, "รายงานเรื่องในพิธีเปิดการสัมมนา อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ และอาจารย์นิเทศก์ ผู้ดำเนินงานด้านการฝึกสอน" ณ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 6-7 กรกฎาคม 2516. (เอกสารอัครสำเนา).

เป็นครูของตน"¹

นอกจากนี้ในเรื่องประโยชน์ของการฝึกสอน จอห์น ยู. ไมเคิลลิส และ พอล อาร์. กริม (John U. Michaelis and Paul R. Grim) ได้กล่าวว่า "การฝึกสอนช่วยให้นักศึกษาคูได้เรียนรู้ถึงหน้าที่ครู สภาพห้องเรียน และทำให้ทราบ ปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นการสะสมประสบการณ์ที่เปรียบเสมือนการสะสมเงินไว้ในธนาคาร เพื่อจะไถ่ถอนออกไปใช้ได้อย่างดี เมื่อออกไปประกอบอาชีพจริง"²

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การฝึกสอนนับได้ว่าเป็น กิจกรรมที่สำคัญยิ่งในการผลิตครู และเป็นประสบการณ์ที่สำคัญ ซึ่งนักศึกษาคูจะขาด เสียมิได้ การฝึกสอนเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาคูไถ่ถอนเอาความรู้ภาคทฤษฎีไปใช้ ทดลองปฏิบัติ เพื่อศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงและฝึกทักษะต่าง ๆ ในการเสริมสร้าง สมรรถภาพในการเป็นครูที่ดีในอนาคต

ความมุ่งหมายของการฝึกสอน

ในการออกฝึกสอน นักศึกษาคูจะต้องระลึกถึงความมุ่งหมายของการฝึกสอน อยู่เสมอ เพื่อให้การฝึกสอนประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ จากคู่มือ ฝึกสอนของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน ไว้ดังนี้คือ

1. ให้นักเรียนฝึกหัดครูได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเท็จจริง ๆ โดยการนำความรู้และทฤษฎีต่าง ๆ ไปใช้ในภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะในด้านการสอน นักเรียน
2. ให้นักเรียนฝึกหัดครู มีความเข้าใจสภาพของโรงเรียนและชุมชน รู้จัก ศึกษาปัญหาและสามารถหาแนวทางแก้ปัญหาเหล่านั้นได้

¹Harold P. Adam and Frank J. Dickey, Basic Principles of Student Teaching (New Jersey: American Book Co., 1965), pp. 5-6.

²John U. Michaelis and Paul R. Grim, The Student Teacher in the Elementary School (New York: Prentice Hall, 1953), p. 1.

3. ฝึกให้นักเรียนฝึกหัดครู มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

4. เพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู¹

จากคู่มือฝึกสอนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ 4 ประการคือ

1. เพื่อฝึกให้นักศึกษาได้ใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับ กลวิธีสอนต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็ก สิ่งแวดล้อม โรงเรียน ห้องถิ่น และชุมชน

เพื่อให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จริง ทั้งทางด้านหลักสูตร การเรียนการสอน วิธีการสร้างและใช้อุปกรณ์ การจัดกิจกรรม การวัดผล ประเมินผล ตลอดจนการดูแลปกครองนักเรียน การแก้ไขมีเหตุอุปสรรคต่าง ๆ และหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

3. เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้งานอาชีพข้าราชการครู ฝึกการอยู่ในระเบียบวินัย และข้อบังคับของข้าราชการ ฝึกหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อโรงเรียน ชุมชน ตลอดจนพัฒนาทัศนคติต่ออาชีพครู

4. ฝึกการทำงานร่วมกับบุคลากรต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งผู้ปกครองและชุมชนซึ่งจะต้องพัฒนาการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ออกทน และการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้²

แซม พี. วิกกินซ์ (Sam P. Wiggins) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนว่ามีอยู่ 2 ประการที่สำคัญคือ

1. เพื่อช่วยสร้างให้นักศึกษาฝึกสอน ได้เป็นครูที่มีทักษะ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

¹วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, คู่มือฝึกสอน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามมิตร, 2516), หน้า 1-2.

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เล่มเดียวกัน, หน้า 1.

2. เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนสำรวจตัวเองและตัดสินใจว่า เหมาะสมที่จะประกอบอาชีพครูต่อไปหรือไม่¹

นอกจากนี้ จอห์น คัมบลิว. ดีเวอ์ (John W. Devor) ได้สรุปความมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ดังนี้

1. ให้นักศึกษาฝึกสอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและการจัดระบบการศึกษา
2. ให้นักศึกษาได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง
3. ให้นักศึกษาได้นำเอาวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ไปทดลองใช้
4. ให้นักศึกษารู้จักเลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับบทเรียน
5. ให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
6. เพื่อฝึกการใช้เทคนิคการวัดและการประเมินผล²

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการฝึกสอนนั้น เพื่อให้นักศึกษาคูได้ฝึกปฏิบัติงานอาชีพครูด้วยตนเอง ในสภาพที่เป็นจริง เพื่อสร้างทักษะและพัฒนาตนให้เป็นครูที่สามารถในอนาคต และทัศนคติในอาชีพที่เกิดขึ้นในระหว่างการฝึกสอนจะเป็นแนวทางในการตัดสินใจว่า จะประกอบอาชีพครูต่อไปหรือไม่

การดำเนินงานโครงการฝึกสอน

สองศรี สุติวงศ์ และสวัสดิ์ สุคนธรังษี ได้กล่าวถึงโครงการฝึกสอนที่คั้นควรจะมีคุณภาพอย่างน้อย 4 ประการ คือ

¹Sam P. Wiggins, The Student Teacher in Action (Boston: Allyn and Bacon Inc., 1957), pp. 4-5.

²John W. Devor, The Experience Student Teaching (New York: McMillan Co., 1970), pp. 6-9.

ประการแรก การวางแผนการฝึกสอน จะต้องให้สอดคล้องกับการฝึกหัดครูของประเทศ

ประการที่สอง โครงการฝึกสอนที่ที่จะต้องมีการเตรียมนักเรียนครู ให้พร้อมก่อนออกฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ควรเตรียมให้นักเรียนครูได้ทราบล่วงหน้า ควรฝึกให้นักเรียนครูรู้จักวิธีทำการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล (Case Study) การร่วมมือกับสถานศึกษาในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียน การเตรียมการสอน และประการสุดท้ายที่สำคัญที่สุดคือ ทัศนคติที่ดี และความพร้อมที่จะออกปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น

ประการที่สาม โครงการฝึกสอนที่ที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับโครงการฝึกหัดครูชนบท เพราะครูส่วนใหญ่จะต้องออกไปปฏิบัติหน้าที่ในชนบท การฝึกหัดครูของชาติ จึงมุ่งที่จะผลิตครูออกไปทำการสอนและเป็นผู้นำของชนบท ฉะนั้นอาจารย์นิเทศก์ควรเตรียมให้นักศึกษาครูได้เข้าใจหลักการฝึกสอนในชนบท

ประการที่สี่ โครงการฝึกสอนที่ที่จะต้องมีการนิเทศที่ดี ในการนิเทศงานนั้นผู้นิเทศจะต้องวางรายละเอียดในการดำเนินการไว้อย่างถี่ถ้วนว่า จะดำเนินการอย่างไรบ้าง จะต้องหาทางให้นักเรียนครูทุกคนเห็นข้อบกพร่องของตนเอง ประการสำคัญที่สุด อาจารย์นิเทศก์จะต้องวางโครงการนิเทศที่ไม่ใช่มีขอบเขตเพียงแต่การวัดผล ให้คะแนนการฝึกสอนเท่านั้น ควรจัดให้มีการติดตามผลการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ทัศนคติของนักเรียนครูด้วย¹

ส่วน ฮาโรลด์ พี. อัดัมส์ และแฟรงค์ จี. ดิกกี (Harold P. Adam and Frank J. Dickey) ได้กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า โครงการฝึกสอนที่คั้นจะต้องนำทางให้นักศึกษาแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ในขบวนการเรียนการสอน และเพื่อเป็นพื้นฐานที่จะได้ประสบการณ์เกี่ยวกับการแก้ปัญหาในสภาพการณ์จริง ๆ และเกิดทักษะในการชี้แนวทางเรียนของนักศึกษาครูเพื่อจะนำไปใช้ในวิถีการเป็นครูต่อไป²

¹ ส่องศรี สุทิวังศ์ และสวัสดิ์ สุคนชรังษี, "การนิเทศการฝึกสอน," วิทยากร, ปีที่ 6 ฉบับที่ 7 (กันยายน 2505), หน้า 50-52.

² Harold P. Adam and Frank J. Dickey, *Ibid.*, p. 2.

นอกจากนี้ โรสซี เอ็ม. กาลิก (Rosey M. Galick) ยังได้กล่าวเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการฝึกสอนว่า โปรแกรมการฝึกสอนที่ดี จะต้องพึงเล็งผลสำเร็จในท้องที่สอน มากกว่าเน้นในหลักการศึกษาศาสตร์ หรือจิตวิทยา เนื้อหาที่จะให้นักเรียนฝึกหัดก่อนออกฝึกสอน ควรเป็นสิ่งที่จะใช้ประโยชน์ในท้องที่เรียนให้มากที่สุด¹

ในปี พ.ศ. 2511 พันัส หันนาคินท์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ข้อเสนอแนะในการบริหารงานของสถาบันผลิตครู" ได้กล่าวถึงการจัดโปรแกรมการฝึกสอนว่า เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้งานในด้านการฝึกสอนดำเนินไปด้วยดี ได้สรุปว่า ในการจัดโปรแกรมการฝึกสอนควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. ต้องวางวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนไว้อย่างแน่ชัด
2. ต้องแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบฝ่ายบริหารและฝ่ายนิเทศการสอนไว้อย่างชัดเจน
3. นักศึกษาฝึกสอนควรได้รับการเตรียมตัวเบื้องต้นก่อนออกฝึกสอน
4. มีวิธีการที่จะช่วยให้ทราบว่า นักศึกษาที่จะออกฝึกสอน นั้นมีความพร้อมที่จะออกฝึกสอนหรือไม่
5. มีระยะเวลาสำหรับฝึกสอนนานพอที่จะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนต่อบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน
6. โปรแกรมการฝึกสอน เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน
7. กฎเกณฑ์และวิธีการที่ใช้ในการจัดโครงการฝึกสอน ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนมีความคิดริเริ่ม มีความกล้า มีอิสระที่จะลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการสอน²

¹Rosey M. Galick, "New Direction in Teacher Training and Placement," The Journal of Education, Vol.22 No.3 (1971), pp.261-264.

²พันัส หันนาคินท์, "ข้อเสนอแนะในการบริหารงานของสถาบันผลิตครู" (วิทยานิพนธ์เพื่อขอเลื่อนจากตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2511), หน้า 57-58.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน ได้ทำการทดลอง เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการฝึกสอน โดยส่งนิสิตออกฝึกสอนทั่วประเทศ และมอบอำนาจการประเมินผลให้ทางโรงเรียนฝึกสอนเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด เมื่อการฝึกสอนสิ้นสุดลง ทางคณะศึกษาศาสตร์ได้ทำการประเมินผลโดยใช้แบบสอบถาม 3 ชุด ส่งไปยังอาจารย์ใหญ่ อาจารย์ที่เลี้ยง และนิสิตฝึกสอน ซึ่งพอสรุปผลได้ดังนี้

ก่อนที่มหาวิทยาลัยจะส่งนิสิตไปฝึกสอน ควรสำรวจความต้องการของแต่ละโรงเรียนถึงสาขาวิชาเอกและจำนวนนิสิต ควรจัดทำหนังสือคู่มือนิเทศการฝึกสอนแจกให้แก่อาจารย์ที่เลี้ยงด้วย นอกจากนี้มหาวิทยาลัยควรให้รายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่เลี้ยง และควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนิสิตด้วย ประการสุดท้าย อาจารย์ใหญ่ และอาจารย์ที่เลี้ยงเห็นว่า ทางมหาวิทยาลัยติดตามนิสิตฝึกสอนน้อยไป ปล่อยให้อยู่ในความดูแลของโรงเรียนทั้งหมด อาจารย์ที่เลี้ยงมีความพร้อมน้อย วัสดุค่าไม่กล้าดีและแนะนำนิสิต และนิสิตไม่ค่อยยอมรับฟังคำแนะนำ ทางโรงเรียนต้องการให้อาจารย์นิเทศก์จากมหาวิทยาลัยไปเยี่ยมและเสนอแนะต่ออาจารย์ที่เลี้ยง และนิสิตอย่างน้อยภาคเรียนละ 2-3 ครั้ง นอกจากนี้โรงเรียนยังต้องการให้มหาวิทยาลัยเชิญคณะครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนไปประชุมที่มหาวิทยาลัย เพื่อทราบนโยบายและแนวปฏิบัติต่าง ๆ¹

ในปี ค.ศ. 1960 แคน บอย คูก (Dan Boy Cooke) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Qualitative Standards for the Implementation of Qualitative Standards in Student Teaching Programs" เพื่อเป็นการปรับปรุงการฝึกสอน ให้เป็นที่พอใจแก่คณะครูและนักศึกษา เพื่อช่วยให้การฝึกสอนได้ผลดีขึ้น โดยผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการฝึกสอนในสถาบันการศึกษาชั้นสูง ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา 84 แห่ง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โครงการฝึกสอนเต็มเวลา ควรจะมีเวลาในการฝึกสอนอย่างต่ำ 9 สัปดาห์ และโครงการฝึกสอนแบบครึ่งเวลา ควรจะเป็น 18 สัปดาห์ สำหรับคุณสมบัติมาตรฐานของอาจารย์นิเทศก์

¹ภาควิชาฝึกสอนและฝึกงาน, "การฝึกสอนทั่วประเทศ," วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน 1 (มกราคม, 2518), หน้า 9-15.

ควรจะนำผลการศึกษาระดับปริญญาโท มีความรู้ด้านการนิเทศมาพอสมควร และประสบความสำเร็จในด้านการสอนมาแล้วเป็นเวลา 3-5 ปี นอกจากนี้ควรจะให้อาจารย์นิเทศก์ได้มีเวลาให้แก่นักศึกษาฝึกสอน แบบเต็มเวลาอย่างน้อย 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนครูที่เลี้ยงนั้น ควรมีวุฒิต่างน้อยระดับปริญญาตรี เคยศึกษาวิชาการนิเทศการสอน และประสบความสำเร็จด้านการสอนมาแล้วเป็นเวลา 2-5 ปี ในภาคเรียนหนึ่ง ๆ ครูที่เลี้ยงควรดูแลนักศึกษาฝึกสอนไม่เกิน 1 คน สำหรับประถมศึกษา ส่วนในระดับมัธยมศึกษาไม่ควรเกิน 2 คน แต่ถ้าเป็นโครงการฝึกสอนแบบครึ่งเวลา อาจจัดครูดูแลนักศึกษาฝึกสอนได้ถึง 2 คน ในระดับประถมศึกษา ตารางสอนของครูที่เลี้ยงควรจัดให้มีเวลาประชุมเกี่ยวกับโครงการฝึกสอนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1-2 ครั้ง และควรมีค่าตอบแทนให้ครูที่เลี้ยงด้วย สำหรับนักศึกษาฝึกสอนแบบเต็มเวลาไม่ควรเรียนวิชาใด ๆ ในขณะที่ทำการฝึกสอน แต่ถ้าเป็นนักศึกษาฝึกสอนแบบครึ่งเวลาอาจจะอนุญาตให้เรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนได้ไม่เกิน 2 วิชา ควรจัดให้นักศึกษาฝึกสอนได้ฝึกสอนในโรงเรียนที่อยู่ใกล้ที่นักศึกษาฝึกสอน นักศึกษาฝึกสอนควรได้รับคำแนะนำจากครูที่เลี้ยงตลอดเวลา 5 วันแรก และได้คุ้นเคยกับรายงานหรือบันทึกต่าง ๆ ของครูที่เลี้ยง นอกจากนี้ควรได้ร่วมกิจกรรมกับชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนด้วย¹

ในปี ค.ศ. 1972 ดอน อาร์. สไปเวย์ (Don R. Sprivey) ได้ทำการวิจัยและพบว่า องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของนักศึกษาฝึกสอน คือ โปรแกรมการฝึกสอน ซึ่งทางสถาบันฝึกหัดครู ควรจะได้พิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการฝึกสอน การทำเป็นงาน และการประเมินผลการฝึกสอน ส่วนการที่จะประเมินผลสำเร็จของโปรแกรมการฝึกสอนนั้นขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่ใช้ ว่า

¹Dan Boy Cooke, "Qualitative Standards for the Implementation of Qualitative Standards in Student Teaching Programs," Dissertation Abstracts, Vol.20 No.9 (February, 1960), pp.3645-3646.

มีมาตรฐานเพียงใด¹

บทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์

อาจารย์นิเทศก์ คือ อาจารย์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสถาบันฝึกหัดครูให้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ในโรงเรียนฝึกสอน ทั้งนี้ บทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ จึงไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงการไปดู แนะนำ สังเกต หรือควบคุมการสอนของนักศึกษาฝึกสอนเท่านั้น เพราะเมื่ออาจารย์นิเทศก์ไปโรงเรียนฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์จะต้องพบปะและทำงานร่วมกับอาจารย์ใหญ่ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน ตลอดจนครูในโรงเรียนฝึกสอน²

วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้กล่าวถึงอาจารย์นิเทศก์ไว้ว่า "ควรเป็นผู้มีความศรัทธาในการทำงานด้านนิเทศประกอบด้วย ความรู้และเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการฝึกหัดครูเป็นอย่างดี มีความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีสอน และควรมีประสบการณ์ในการสอนในระดับที่ไปนิเทศอย่างน้อย 3 ปี"³

ส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์นั้น คู่มือการฝึกสอนของวิทยาลัยครูนครสวรรค์ ได้กำหนดหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ไว้ 2 ประการคือ หน้าที่ทั่วไปนั้น อาจารย์นิเทศก์ต้องติดต่อประสานงานกับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จัดการปฐมนิเทศ เป็นที่ปรึกษาและให้ความควบคุมดูแลนักศึกษาฝึกสอน จัดสวัสดิการให้แก่

¹Don R. Sprivey, "The Prediction of Student Teaching Success in Teacher Education Program: Development and Present status," Dissertation Abstracts International 33 (1972), pp. 4227-4228-A.

²บทพงษ์ บุญจิตราคุณย์, เอกสารประกอบการสอนวิชาการนิเทศการฝึกสอน (กรุงเทพฯ: แผนกบริหารการศึกษาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 4.

³วิชัย วงษ์ใหญ่, "ฝึกสอนครู" วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 5 ฉบับที่ 9 (เมษายน 2514), หน้า 53.

นักศึกษาฝึกสอน จัดทำเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการฝึกสอน ส่วนอีกด้านหนึ่งคือ การนิเทศการสอน อาจารย์นิเทศก์ต้องสังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอน เพื่อให้การช่วยเหลือแนะนำ จัดสัมมนา นักศึกษาฝึกสอน ประเมินผลการฝึกสอน และร่วมกับโรงเรียนในการวางโครงการพัฒนา¹

พอลลีน ฮิลเลียค และ ชาร์ล อาร์. เคอแรนซ์ (Pauline Hilliard and Charles R. Durrance) กล่าวว่า อาจารย์นิเทศก์ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนฝึกสอนและวิทยาลัย เป็นอาจารย์ผู้ทำหน้าที่นิเทศการสอนแก่นักศึกษาฝึกสอน และเป็นผู้ที่ทำงานร่วมกันกับครูใหญ่และครูที่เลี้ยง²

ออลดีน ซี. ไฮเนส (Aleyne C. Haines) ได้จำแนกบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในฐานะที่เป็นนักประชาสัมพันธ์
2. บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในฐานะเป็นผู้นิเทศทางวิชาการแก่นักศึกษาฝึกสอน
3. บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในฐานะเป็นผู้ประสานงาน³

1. บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในฐานะที่เป็นนักประชาสัมพันธ์ เนื่องจากอาจารย์นิเทศก์เป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในการติดต่อระหว่างโรงเรียนฝึกสอนกับสถาบันฝึกหัดครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนหลายฝ่าย ฉะนั้นจะต้องสร้างความประทับใจที่ดี และ

¹วิทยาลัยครูนครสวรรค์, คู่มือการฝึกสอน (นครสวรรค์: แสงศิลป์การพิมพ์, 2516), หน้า 2-3.

²Pauline Hilliard and Charles R. Durrance, Guiding Student Teaching Experiences (Washington D.C.: The Association for Student Teaching, 1968), p. 4.

³Aleyne C. Haines, Guiding the Student Teaching Process in Elementary Education (Chicago: Rand McNally, 1960), pp. 37-52.

มีมนุษยสัมพันธ์กับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ เช่น ผู้บริหารโรงเรียนฝึกสอน ซึ่งอาจารย์นิเทศก์ต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน เกี่ยวกับวัตถุประสงค์และภาระงานโครงการฝึกสอน นอกจากนี้ อาจารย์นิเทศก์ต้องศึกษารูขุมชนที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนฝึกสอน เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทราบถึงท้องถิ่นที่ตนจะต้องออกไปทำการฝึกสอน

2. บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในฐานะที่เป็นผู้นิเทศก์งานวิชาการแก่นักศึกษาฝึกสอน หน้าที่โดยตรงของอาจารย์นิเทศก์ที่มีต่อนักศึกษาฝึกสอน คือ ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ ความเข้าใจในหลักสูตร วิธีการสอน กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นอาจารย์นิเทศก์ต้องทำงานหลายอย่าง เช่น

- 2.1 ช่วยหาข่าวสารเกี่ยวกับโรงเรียนที่จะส่งนักศึกษาไปฝึกสอนเพื่อให้นักศึกษาได้ทราบสถานการณ์ต่าง ๆ ของโรงเรียนและชุมชน
- 2.2 ให้ความรู้แก่นักศึกษาฝึกสอนที่จะไปฝึกสอนเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ในการฝึกสอน
- 2.3 ต้องให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจบทบาทของอาจารย์นิเทศก์อย่างถูกต้อง
- 2.4 ควรจัดให้มีการประชุมนักศึกษาฝึกสอนโดยอาจทำเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อจะได้ทราบความสนใจและปัญหาต่าง ๆ
- 2.5 ควรจัดให้มีการสัมมนาพร้อมกัน อภิปรายเกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียน และร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ

3. บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในฐานะเป็นผู้ประสานงาน เนื่องจากอาจารย์นิเทศก์ จะต้องทำงานประสานสัมพันธ์กับอาจารย์ใหญ่ อาจารย์ที่เลี้ยงในการที่จะจัดประสบการณ์การฝึกสอนให้นักศึกษาฝึกสอน ดังนั้น เมื่ออาจารย์นิเทศก์ไปดูการฝึกสอน ควรหาโอกาสพบปะและประชุมปรึกษากับผู้บริหารโรงเรียน ให้เข้าใจร่วมกันถึงนโยบายของโครงการฝึกสอน นอกจากนี้ อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์ที่เลี้ยงต้องร่วมกันปรึกษาหารือ และวางแผนเกี่ยวกับการนิเทศการฝึกสอน และการประเมินผลการฝึกสอนอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่เดียวกัน อาจารย์นิเทศก์จะต้องชี้แจงให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจสภาพการฝึกสอนและโครงการฝึกสอนเป็นอย่างดี

ในเรื่องราวหน้าหน้าของอาจารย์นี้เทศน์ เอ็ดเวิร์ด เอ. ไพเรส (Edward A. Pires) ได้กล่าวว่ามีหน้าที่ดังนี้คือ

1. แนะนำนักศึกษาฝึกสอนในการเตรียมเนื้อหา บทเรียนก่อนนำไปสอน
2. แนะนำการทำบันทึกการสอน เพื่อช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนสามารถสอนด้วยความเชื่อมั่นและมีประสิทธิภาพ
3. ตรวจสอบบันทึกการสอนของนักศึกษาฝึกสอน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไข
4. ช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนให้ประเมินผลตนเอง ได้ค้นพบความสามารถ ข้อบกพร่องของตนเอง มีความตั้งใจจะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น
5. ใช้เครื่องมือหลายอย่างในการประเมินผลการฝึกสอน
6. สนับสนุนให้นักศึกษาฝึกสอนได้ประเมินผลตนเอง
7. ให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีประสบการณ์ต่าง ๆ ในระหว่างการฝึกสอน เช่น การปฏิบัติต่อนักเรียน การศึกษาเด็ก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ¹

ในปี พ.ศ. 2520 วิวัฒน์ ใจเที่ยง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของอาจารย์นี้เทศน์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย" โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัยสรุปได้คือ อาจารย์นี้เทศน์ควรมีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนประถมศึกษามาก่อน ควรทำการสังเกตการสอนนักศึกษาฝึกสอนอย่างน้อย คนละ 3-5 ครั้ง ตลอดการฝึกสอนและควรร่วมปรึกษารื้อกับครูใหญ่ และครูที่เลี้ยง เพื่อแก้ปัญหาให้นักศึกษาฝึกสอน อาจจัดให้มีการประชุมปฏิบัติการหรือสัมมนาเกี่ยวกับการฝึกสอนระหว่างอาจารย์นี้เทศน์และครูที่เลี้ยง นอกจากนี้ ควรมีความสามารถในการสาธิตการสอน และเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากร และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

¹ Edward A. Pires, Student Teaching Practices in Primary Training Institutions in Asia (Bangkok UNESCO Regional Office for Education in Asia, 1969), pp. 73-76.

กับการฝึกสอน¹

ส่วน ชาร์ล ดี. นีล, เลียวนาร์ด อี. คาราท์ และคอนราด อาร์. คาราท์ (Charles D. Neal, Leonard E. Kraft and Conrad R. Kracht) ได้ทำการวิจัยพบว่า บทบาทของอาจารย์นิเทศที่ได้รับการจัดไว้เป็นอันดับแรก คือ บทบาทในการประสานงาน โดยเป็นตัวเชื่อมระหว่างสถาบันฝึกหัดครู และโรงเรียนฝึกสอน และนอกจากนี้อาจารย์นิเทศยังมีบทบาทเป็นวิทยากร ผู้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการปรับปรุงความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพทั้งของนักศึกษาฝึกสอนและครูที่เลี้ยง²

นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1973 แมรี แคร. แอชบี (Mary Claire Ashby) ได้ศึกษามบทบาทของอาจารย์นิเทศ ซึ่งออกไปนิเทศนักศึกษาฝึกสอนในโรงเรียนประถม และมีชมศึกษา รวมทั้งศึกษาความคิดเห็นของครูที่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอน และอาจารย์นิเทศที่เกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศ ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์นิเทศและอาจารย์ที่เลี้ยง เห็นว่า อาจารย์นิเทศควรจะได้ตรวจบันทึกการสอนประจำวันของนักศึกษาฝึกสอน และควรใช้แบบบันทึกภาพเป็นเครื่องมือในการประเมินผลนักศึกษาฝึกสอน นอกจากนั้นมุกดทั้ง 3 กลุ่ม เห็นว่า อาจารย์นิเทศควรออกนิเทศนักศึกษาฝึกสอนสัปดาห์ละครั้ง เพราะการออกนิเทศบ่อยเพียงใด ย่อมมีผลดีต่อการประเมินผลนักศึกษาฝึกสอนมากขึ้นเท่านั้น³

¹วิวัฒน์ ใจเที่ยง, "บทบาทของอาจารย์นิเทศในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2520).

²Charles D. Neal, Leonard E. Kraft and Conrad R. Kracht, "Reasons for College Supervision of the Student-Teaching Program." The Journal of Teacher Education 18 (Spring 1967), pp. 24-26.

³Mary Claire Ashby, "The Role of the College Supervisor: Expectation of Co-operating Teachers, Student Teachers, and College Supervisors." Dissertation Abstracts International 24 (1973), pp. 2428-A - 2429-A.

บทบาทหน้าที่ของครูที่เลี้ยง

ครูที่เลี้ยง คือ บุคคลที่โรงเรียนฝึกสอนได้มอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบในการช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาหารือในกิจกรรมต่าง ๆ แก่นักศึกษาฝึกสอนขณะที่ทำการฝึกสอนอยู่¹

จากคู่มือการฝึกสอน ของวิทยาลัยครูเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงครูที่เลี้ยงว่า "คือครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชา ที่นักศึกษาไปฝึกสอนประจำอยู่ โดยหน้าที่ครูที่เลี้ยงมีฐานะเช่นเดียวกับอาจารย์นิเทศก์ของวิทยาลัยผู้หนึ่ง คือทำหน้าที่ให้ความรู้ คำแนะนำ ฝึกปฏิบัติแก่นักศึกษาฝึกสอน ครูที่เลี้ยงมีอำนาจในการปกครองดูแล อบรม และพิจารณา วัตถุประสงค์กับอาจารย์นิเทศก์"²

จอห์น ยู. ไมเคิลลิส และ ดูมาส อี. (John U. Michaelis and Dumas E.) กล่าวถึงครูที่เลี้ยงว่า "เป็นกุญแจสำคัญของโครงการฝึกสอน เป็นบุคคลที่ตั้งใจจะช่วยให้นักศึกษาเป็นครูที่ดี มีความสามารถ ประสบการณ์ในการสอนของเขาจะเป็นคุณแก่อย่างใหญ่หลวง ถ้านักศึกษาฝึกสอนร่วมมือกับเขาอย่างใกล้ชิด"³

ส่วน วิกกินส์ (Wiggins) กล่าวว่า "ครูที่เลี้ยงของท่านบางทีจะเป็นบุคคลสำคัญที่สุด ซึ่งท่านจะต้องทำงานร่วมด้วยในการฝึกสอน"⁴

จะเห็นได้ว่า ครูที่เลี้ยงเป็นบุคคลที่สำคัญมากคนหนึ่งในเรื่องการฝึกสอน เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักศึกษาฝึกสอนตลอดเวลา เป็นผู้แนะนำ ชี้แจง ร่วมทำงาน วางแผนการสอน จัดกิจกรรม วัตถุประสงค์การสอนของนักศึกษา และยังทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน

¹วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, เล่มเดียวกัน, หน้า 8.

²วิทยาลัยครูเชียงใหม่, คู่มือการฝึกสอน (เชียงใหม่: แผนกบริการการศึกษา วิทยาลัยครูเชียงใหม่, 2522), หน้า 4.

³John U. Michaelis and Dumas E. The Student Teacher in the Elementary School (New York: Prentice Hall, 1960), p. 13.

⁴Sam P. Wiggins, Ibid., p. 30.

กับอาจารย์พิเศษ นักศึกษาฝึกสอนจะมีเจตนาที่ดีคืออาชีพครูหรือไม่ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับครูที่เลี้ยง ถ้าในขณะที่ทำการฝึกสอน นักศึกษาได้มีผู้คอยแนะนำช่วยเหลือและให้กำลังใจ จะทำให้เขาประสบความสำเร็จในการฝึกสอน และมีศรัทธาในอาชีพครู ซึ่งหมายถึงการออกไปเป็นครูที่ดีต่อไป

ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของครูที่เลี้ยง จรูญทัศน์ พุกกะมาน ได้กล่าวสรุปไว้สั้น ๆ ดังนี้คือ "ครูที่เลี้ยงเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับงานประจำของครู การศึกษา เด็ก การสอน การจัดกิจกรรมการสอน การใช้อุปกรณ์ การจัดและปกครองชั้นเรียน การวัดผลความก้าวหน้าของเด็ก การปรับปรุงโรงเรียน ตลอดจนการพัฒนาชุมชน"¹

จรินทร์ ธาติรุ่ง ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูที่เลี้ยงว่ามีอยู่ 3 ประการ เช่นเดียวกับอาจารย์พิเศษ คือ

1. บทบาทในด้านประชาสัมพันธ์
2. บทบาทในด้านเป็นผู้ให้ผลงานทางวิชาการ
3. บทบาทในด้านผู้ร่วมงานและผู้ประสานงาน²

นางเนติวิมล สุมาวงศ์ และคณะ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูที่เลี้ยงไว้ ดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือนิสิตฝึกสอนในด้านการศึกษาเด็ก เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
2. ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานประจำบางอย่าง เช่น การทำบัญชีเรียกชื่อสมุดประจำตัวนักเรียน
3. ให้ความรู้ด้านวิธีสอน การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ ตลอดจนการวัดผลและอื่น ๆ

¹จรูญทัศน์ พุกกะมาน, เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการนิเทศการฝึกสอนและครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510. (เอกสารอัครสำเนา).

²จรินทร์ ธาติรุ่ง, การนิเทศการศึกษาและการฝึกสอน (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 46-47.

4. ให้การแนะนำในด้านการปกครองชั้น การให้รางวัล และการลงโทษ
5. แนะนำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของนิสิตฝึกสอนและยอมรับนับถือ
6. วางแผนการสอนร่วมกับนิสิตฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์
7. มีส่วนร่วมในการวัดผลการฝึกสอนของนิสิตฝึกสอน
8. ให้ความช่วยเหลือในขณะที่นักศึกษากำลังฝึกการสอน เช่น ช่วยควบคุมชั้นเรียน นิเทศการสอน เป็นต้น
9. ให้คำแนะนำเกี่ยวกับบุคลิกภาพของนิสิตฝึกสอน เช่น การแต่งกายตลอดจนการวางตัวของนิสิตฝึกสอน
10. ให้ความอบอุ่นทางใจแก่นิสิตฝึกสอน โดยเป็นผู้ให้คำแนะนำให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด¹

ส่วนในคู่มือฝึกสอนของวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูพี่เลี้ยงไว้ดังนี้

1. แนะนำให้นักเรียนทุกคนรู้จักนักศึกษาฝึกสอน
2. ในระยะสังเกตการสอน เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้สังเกตการสอนของตน เพื่อให้ทราบแนวการสอน การปกครอง การจัดชั้นเรียน และอื่น ๆ
3. ในระยะของการมีส่วนร่วม จะต้องเริ่มมอบหมายงานให้ฝึกทีละน้อย จากงานง่าย ๆ ไปหางานที่ยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น เสนอแนะให้ทราบถึงสภาพของนักเรียน การเรียนการสอนและการปกครอง
4. ร่วมมือกับนักศึกษาฝึกสอนหาโครงการสอนตลอดภาคเรียน เพื่อให้ทั้งครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนได้ทราบร่วมกัน เวลาผลักดันสอนจะได้ไม่สับสน
5. มอบหมายและแนะนำให้ทำงานธุรการประจำชั้น เช่น สมุขรรายงาน สมุขรประจำชั้น สมุขรวัดผล บัญชีเรียกชื่อ ฯลฯ

¹ นายเฉลียว สุมาวงศ์, สีลา จายนียะโยธิน และเกียรติ ศรีพงศ์, เอกสารประกอบการเรียนการนิเทศการศึกษา (พระนคร: โรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพ, 2515), หน้า 16-17.

6. ช่วยอธิบายถึงการสอนภาคปฏิบัติ แนะนำแหล่งอุปกรณ์ หนังสือคู่มือต่าง ๆ ช่วยจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และแนะนำแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น

7. สังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนตลอดเวลาในระยะแรก เพื่อความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ

8. ตรวจสอบเท็การสอนของนักศึกษาฝึกสอนก่อนใช้สอนทุกวัน ควรเรียกตรวจบันทึกการสอนล่วงหน้าและลงชื่อกำกับไว้ทุกวัน

9. ครูที่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนควรร่วมมือกันแก้ปัญหาทั้งปัญหาในโรงเรียนและปัญหาในหมู่บ้าน

10. งานค้ำพัฒนาหมู่บ้าน ครูที่เลี้ยงจะต้องประชุมปรึกษารื้อกัน ระหว่างครูใหญ่ คณะครู กรรมการหมู่บ้าน และนักศึกษาฝึกสอนว่าจะทำอะไร ตั้งโครงการไว้

11. ครูที่เลี้ยงควรให้ความเป็นมิตร ท้อนรับนักศึกษาฝึกสอนในฐานะที่นักศึกษาฝึกสอนมาช่วยทำประโยชน์ให้

12. ชักจูงให้นักศึกษาฝึกสอน เข้าใจอ่านาจนหน้าที่ครู

13. ช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู

14. ช่วยวิจารณ์การสอน และให้คำแนะนำเพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนจะไ้ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น รวมทั้งให้คะแนนการสอนเป็นประจำทุกวิชาโดยใช้สมุดนิเทศการสอนของครูที่เลี้ยง

15. ช่วยวัดผลการสอนโดยให้คะแนนการสอนและการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอนตามแบบฟอร์มที่กำหนด ส่งอาจารย์นิเทศก์เพื่อประเมินผลการฝึกสอนต่อไป

16. ทักท้อกับอาจารย์นิเทศก์ของวิทยาลัย เพื่อประสานงานให้การฝึกสอนดำเนินไปโดยเรียบร้อย ได้ผลดีทั้งในด้านการฝึกหัดครู ให้มีประสิทธิภาพ และได้ประโยชน์ต่อโรงเรียนฝึกสอนด้วย¹

¹โครงการบริหารการศึกษา วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์, คู่มือฝึกสอน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โรงเรียนเนติศึกษา, 2516), หน้า 3-4.

จากบทบาทหน้าที่ของครูที่เลี้ยงกิ่งกล่าว จะเห็นได้ว่า ครูที่เลี้ยงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญมาก เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดนักศึกษาฝึกสอนมากที่สุด จึงเป็นผู้ที่มีโอกาสแนะแนวและให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดในอันที่จะทำให้นักศึกษาฝึกสอนมีความคิดริเริ่ม มีอารมณ์มั่นคง มีประสิทธิภาพในการสอนและข้อสำคัญที่สุดคือ ประสบความสำเร็จในด้านการสอนอันจะเป็นกำลังใจในการเป็นครูที่ดีต่อไป

ในปี พ.ศ. 2508 ฉันทลักษณ์ ศรีนิลทา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอน" โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัยปรากฏว่า อาจารย์ผู้ช่วยฝึกสอนต้องการประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์มาก ต้องการได้รับบริการทางค่านิสิตทัศนศึกษาและต้องการอุปกรณ์การสอนจากนิสิตฝึกสอน และจากสถาบันฝึกหัดครูด้วย นอกจากนี้อาจารย์ช่วยฝึกสอนยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่า สถาบันฝึกหัดครูควรหาทางที่จะร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับโรงเรียนฝึกสอนในการพิจารณาเลือกเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นอาจารย์ผู้ช่วยฝึกสอน และควรอธิบายชี้แจงให้อาจารย์ช่วยฝึกสอนเข้าใจถึงบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบของเขา โรงเรียนฝึกสอนควรมองเห็นความสำคัญของการฝึกสอน และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยสนับสนุนและเปิดโอกาสให้อาจารย์ช่วยฝึกสอนได้ทำงานค้ำน้น้อย่างเต็มที่¹

ส่วนในปี พ.ศ. 2513 สุกจิตต์ หนูนภักดิ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" ในการวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของครูที่เลี้ยงต่อนักศึกษาฝึกสอน และปัญหาที่ครูที่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนต้องประสบในการดำเนินการสอนและการพัฒนาท้องถิ่นในโครงการฝึกหัดครูชนบท

ผลการวิจัยพบว่า ครูที่เลี้ยงยังมีประสิทธิภาพในการสอนน้อย ยังไม่เข้าใจความมุ่งหมายและวิธีดำเนินงานของโครงการ และไม่ทราบหน้าที่ของตนที่พอ ครูที่เลี้ยง

¹ฉันทลักษณ์ ศรีนิลทา, "บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508), บทคัดย่อ.

มีเวลาแนะนำช่วยเหลือให้นักศึกษาฝึกสอนน้อย ครูที่เลี้ยงต้องการความช่วยเหลือจากสถาบันฝึกหัดครูในค้ำอุปการะการสอน การค้นคว้าจากห้องสมุด และการร่วมมือจากอาจารย์นิเทศก์มากขึ้น นักศึกษาฝึกสอนมีปัญหาในค้ำวิธีสอน ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่แสดงความคิดเห็น ไม่สามารถในการผลิตอุปการะการสอน ในค้ำการพัฒนาชุมชน นักศึกษาฝึกสอนมีอุปสรรคในการปฏิบัติงานทั้งในค้ำวิธีการ ทัศนคติและวัสดุอุปการะ โรงเรียนฝึกสอนส่วนมากอยู่ในบริเวณที่ขาดการพัฒนา และประชาชนไม่เข้าใจความมุ่งหมายและวิธีการดำเนินงานของโครงการ¹

ในปี ค.ศ. 1960 โคนัล อี. ออดอสกี (Donald E. Orlosky) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน โดยสรุปว่า อุปสรรคต่อความสำเร็จของการฝึกสอนอย่างหนึ่งก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับครูที่เลี้ยง กล่าวคือ อาจารย์ที่เลี้ยงทำหน้าที่ของตนในการนิเทศการฝึกสอนเท่ากับงานในหน้าที่อื่น ๆ และไม่ไ้คำนึงถึงกิจกรรมฝึกสอนมากนัก ทั้งนี้เพราะมีเวลาไม่พอ²

ในปี ค.ศ. 1971 เลสเตอร์ เจมส์ บาวเวอร์ส (Lester James Bowers) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของครูที่เลี้ยงที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของนักศึกษาฝึกสอน โดยใช้การสังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนจำนวน 20 คน ที่ฝึกสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาเป็นการรวบรวมข้อมูลโดยทำการสังเกตเป็น 3 ระยะด้วยกัน ผลปรากฏว่า นักศึกษาฝึกสอน

¹สุจิตต์ หนูแก้ว, "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านการศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), บทที่ ๖.

²Donald E. Orlosky, "Performance Relative Importance and Factors Which Prevent Performance of Certain Activities in Student Teaching," Dissertation Abstracts 20 (February - March, 1960): 3221-A.

จำนวนกว่าครึ่งหนึ่ง มีพฤติกรรมการสอนคล้ายกับครูที่เลี้ยงในช่วงระยะสัปดาห์ที่ 8 ของการฝึกสอน¹

บทบาทหน้าที่นักศึกษาฝึกสอน

นักศึกษาฝึกสอนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดบุคคลหนึ่ง ที่จะทำให้การฝึกสอนหรือโครงการฝึกสอนประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ นักศึกษาฝึกสอนนั้นมักจะเกิดความสับสนเป็นอย่างมาก เมื่อจะต้องออกไปทำการฝึกสอนเป็นครั้งแรก เนื่องจากตนเองเคยแต่เป็นนักศึกษาและเคยแต่การ "ถูกสอน" เมื่อจะต้องเปลี่ยนบทบาทของตนจากผู้ที่ถูกสอนมาสู่บทบาทใหม่ในฐานะครูคนหนึ่ง จึงมีความจำเป็นจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนอย่างแท้จริง และจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเองในฐานะที่เป็นนักศึกษาฝึกสอน

จากคู่มือฝึกสอน ของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ใ้กล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของนักศึกษาฝึกสอนไว้ 6 ประการ คือ

1. หน้าที่ต่อโรงเรียนฝึกสอน
2. หน้าที่เกี่ยวกับการสอน
3. หน้าที่เกี่ยวกับการปกครอง
4. หน้าที่ต่อครูพี่เลี้ยง
5. หน้าที่ต่ออาจารย์นิเทศก์
6. หน้าที่อื่น ๆ²

¹Lester James Bowers, "The Influence of Classroom Verbal Behavior of Selected Intermediate Grade Student Teachers," Dissertation Abstracts 32, 4 (October, 1971): 1952-3-A.

²วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, เล่มเดียวกัน, หน้า 6-7.

ออตโต เจ. ชิปลา (Otto J. Shipla) มีความเห็นว่านักศึกษาฝึกสอน ควรมีความรับผิดชอบหลัก ๆ อยู่ 6 ประการต่อผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับตนคือ

1. คือนักเรียน ซึ่งเป็นผู้รับการสอนที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้จากตน
2. ต่อครูที่เลี้ยง ผู้ซึ่งอุทิศเวลาอย่างมากมาในการช่วยให้นักศึกษาฝึกสอน เป็นครูอาชีพที่ดี
3. ต่อครูใหญ่ของโรงเรียนฝึกสอน ผู้ซึ่งได้พยายามเร่งเร้าชักจูงให้นักศึกษา ฝึกสอนได้ยึดแนวทางของครูอาชีพ
4. ต่อเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา ผู้ซึ่งให้ความร่วมมือในการจัดประสบการณ์ ทางการศึกษาในโรงเรียนฝึกสอน
5. ต่ออาจารย์นิเทศก์และผู้อำนวยความสะดวกการฝึกสอน ผู้ซึ่งได้วางแผนงาน . จัดการดำเนินการโครงการฝึกสอน เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีการเตรียมตัวสำหรับ อาชีพในอนาคตของตน
6. ต่อผู้ปกครองของนักเรียน ผู้ซึ่งยอมรับนับถือนักศึกษาฝึกสอนในฐานะ ครูอาชีพ ผู้ซึ่งสามารถให้การศึกษากับบุตรหลานของตน¹

ไมเคิลลิส และ กริม (Michaelis and Grim) ได้กล่าวถึงบทบาทและ หน้าที่ของนักศึกษาฝึกสอนไว้ดังนี้

1. นักศึกษาฝึกสอนควรให้ความสนใจกับโครงการทั้งหมดของโรงเรียน เช่น เกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและ นโยบายของโรงเรียน
2. นักศึกษาฝึกสอนจะต้องศึกษาสภาพของสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ ศึกษาอาชีพ และสภาพครอบครัวของนักเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองนักเรียน
3. นักศึกษาฝึกสอนควรให้ความเคารพในสิทธิ และตำแหน่งหน้าที่ของอาจารย์ ที่เลี้ยงและควรใช้อำนาจหน้าที่ภายในขอบเขตที่ตนมีอยู่ ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับ

¹ ออตโต เจ. ชิปลา, "บทบาทของนักเรียนฝึกสอน," โครงการปรับปรุง การฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท, เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 205 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (กรุงเทพฯ: เจริญวิทยการพิมพ์, 2521), หน้า 80.



อาจารย์ที่เลี้ยง และอาจารย์อื่น ๆ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ

4. นักศึกษาฝึกสอนควรยอมรับคำแนะนำของอาจารย์ที่เลี้ยง เกี่ยวกับการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน และรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ต้องนำบันทึกการสอนให้อาจารย์ที่เลี้ยงตรวจสอบตามวันเวลาที่กำหนดไว้

5. ถ้ามีปัญหาในชั้นเรียนเกิดขึ้น ในชั้นแรกนักศึกษาฝึกสอนควรขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่เลี้ยงก่อน ถ้าผลยังไม่เป็นที่พอใจจึงควรขอคำแนะนำจากอาจารย์นิเทศก์

6. นักศึกษาฝึกสอนควรได้ประชุมปรึกษากับอาจารย์นิเทศก์ เพื่อขอคำปรึกษาหารือเกี่ยวกับตำราหรือวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสอน ก่อนทำการสอนในชั้นเรียน และร่วมมือกับรายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการสอนอย่างสม่ำเสมอ

7. ในขณะที่นักศึกษากำลังทำการสอนควรสนใจเฉพาะนักเรียน ไม่ควรกังวลกับอาจารย์นิเทศก์ที่กำลังสังเกตการสอน และหลังการสอนนักศึกษาควรยอมรับคำชี้แนะของอาจารย์นิเทศก์และพยายามปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

8. ควรให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ¹

ในปี ค.ศ. 1973 ชาร์ล เวน ฟิงเฮาเซอร์ (Charles Wayne Funchouser) ได้ทำการวิจัยเพื่อจำแนกบทบาทของนักศึกษาฝึกสอน ตามความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครองคณะกรรมการโรงเรียน อาจารย์ที่เลี้ยง ผู้บริหาร และอาจารย์นิเทศก์ ในการวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกนักศึกษาฝึกสอนมาทดลองทำการฝึกสอน 8 สัปดาห์แล้วให้กลุ่มตัวอย่างตั้งคำถามสอบถาม ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ว่า นักศึกษาฝึกสอนทำให้นักเรียนเกิดความไขว่เขวในเรื่องระเบียบวินัย ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติของอาจารย์ที่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนแตกต่างกัน ชัดแย้งกัน นอกจากนี้นักศึกษาฝึกสอนควรจะมีอิสระในการเลือกวิธีสอน การทดลองใช้นวัตกรรมทางการสอน รวมทั้งการวิวัฒนาการ

¹ John U. Michaelis and Paul R. Grim, Ibid., pp. 12-14.

การเรียนของนักเรียนในวิชาที่รับมาทำการสอนด้วย¹

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนฝึกสอน

ผู้บริหารโรงเรียนฝึกสอนเป็นผู้บริหารด้านวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนฝึกสอนหรือครูใหญ่ คือ บุคคลที่เป็นหัวหน้าหน่วยงานของโรงเรียนฝึกสอน มีหน้าที่บริหารการฝึกสอนภายในโรงเรียนฝึกสอนของตนเอง ประสานงานกับสถาบันฝึกหัดครูและอาจารย์นิเทศก์ นิเทศการฝึกสอน และประเมินผลการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน จึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการฝึกสอนเป็นอย่างยิ่ง คู่มือนักศึกษาฝึกสอน วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารหรือครูใหญ่โรงเรียนฝึกสอนว่า "มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ควบคุม ดูแล นักศึกษาฝึกสอน เลือกหาครูที่เหมาะสมทำหน้าที่ครูที่เลี้ยงทำงานร่วมกับอาจารย์นิเทศก์อย่างใกล้ชิด ให้ความสะดวกแก่นักศึกษาฝึกสอนในเรื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยในการสอน และชี้แจงแนะนำระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนนโยบายของโรงเรียนให้เป็นที่เข้าใจแก่นักศึกษาฝึกสอน"²

จรินทร์ ชาติรุ่ง ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูใหญ่ว่า "ครูใหญ่ในฐานะที่เป็นผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียน เป็นผู้นำของบุคลากรในโรงเรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูใหญ่จะต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน การจัดโปรแกรมการสอน การคัดเลือกครูที่เลี้ยง การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างอาจารย์นิเทศก์ ครูที่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอน ตลอดจนบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูใหญ่จะต้องจัดให้มีการประชุมนิเทศนักศึกษาศึกษาฝึกสอน เพื่อให้รับทราบนโยบายการ

¹Charles Wayne Funchouser, "The Role of Secondary Student Teacher as Perceived by Pupils, Parents, School Board Members, Student Teachers, Co-operating Teachers, Administrators and College Supervisors," Dissertation Abstracts 34 (July 1973), p. 200-A.

²วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, เล่มเดียวกัน, หน้า 8.

บริหารงานในโรงเรียน กฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของทางราชการ และการเข้า
กับชุมชนใกล้เคียง ๆ โรงเรียน ควรให้สวัสดิการและสวัสดิภาพ เพื่อให้นักศึกษาที่มาฝึกสอน
เกิดความอบอุ่นใจ ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยกันพัฒนาอาชีพครู และพัฒนาโรงเรียน
พร้อม ๆ กันไปด้วย"¹

จากคู่มือนักศึกษาฝึกสอน วิทยาลัยครูนครราชสีมา ได้สรุปบทบาทหน้าที่และ
ความรับผิดชอบของครูใหญ่โรงเรียนฝึกสอนไว้ 3 ประการ คือ

1. ครูใหญ่ในฐานะ เป็นนักวิชาการ
 - 1.1 ครูใหญ่ควรจะเข้าใจนโยบายของวิทยาลัยครูในการส่งนักศึกษา
มาทำการฝึกสอนและควรให้ความร่วมมือ
 - 1.2 ครูใหญ่ควรเอาใจใส่ครูในโรงเรียนที่ทำหน้าที่ครูที่เลี้ยงให้ทำ
หน้าที่อย่างสมบูรณ์
 - 1.3 ครูใหญ่ควรให้คำปรึกษา แนะนำก้านวิชาการเกี่ยวกับวิธีสอน
และการจัดทำสื่อการเรียน
 - 1.4 ครูใหญ่ควรหาโอกาสสังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอน เพื่อ
ให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง
 - 1.5 ครูใหญ่ควรจะเป็นผู้แนะนำ ตรวจสอบ แก้ไขการทำโครงการสอน
และการทำบันทึกการสอนของนักศึกษาฝึกสอน
 - 1.6 ครูใหญ่ควรได้สนับสนุนให้นักศึกษาฝึกสอน ได้มีงานพัฒนาทางวิชาการ
เช่น การจัดค่ายนิเทศ การทำสื่อการเรียน การจัดนิทรรศการ ฯลฯ
 - 1.7 ครูใหญ่ควรจะจัดให้นักศึกษาฝึกสอน ได้สังเกตการสอนของครู
ที่เลี้ยงอย่างน้อย 3-5 วัน ไม่ควรให้นักศึกษาฝึกสอน ลงมือทำการสอนเลย เมื่อไปถึง
โรงเรียน

¹จรินทร์ ชาศิริรุ่ง, เดิมเดียวกัน, หน้า 48.

1.8 ในกรณีที่ทางโรงเรียนขาดครู และต้องการให้นักศึกษาฝึกสอน ทำการสอนแทน ควรหาโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้สังเกตการสอนของครูบางคน บางวิชา หรือบางวิธีสอน

2. ครูใหญ่ในฐานะ เป็นครู

2.1 ครูใหญ่ควรให้คำปรึกษาหารือ แนะนำให้นักศึกษาฝึกสอนในด้าน ความประพฤติ การปฏิบัติงาน

2.2 ครูใหญ่ควรทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง ดูแลทุกข์สุข และการปฏิบัติงาน รวมทั้งให้กำลังใจในการฝึกงานของนักศึกษาฝึกสอน

2.3 ครูใหญ่ควรได้ปรึกษาหารือ กับอาจารย์นิเทศก์ เป็นประจำเพื่อ จะได้ทราบความเป็นไปของนักศึกษา และแก้ไขปัญหาร่วมกัน

3. ครูใหญ่ในฐานะผู้บริหาร

3.1 ครูใหญ่ควรได้ชี้แจงให้คณะครู เห็นความสำคัญของการฝึกสอน

3.2 รับรายงานตัวนักศึกษาฝึกสอน พร้อมทั้งปฐมนิเทศให้นักศึกษา ฝึกสอน รู้จักโรงเรียน ครู นักเรียน การเรียนการสอน การปกครอง ตลอดจนระเบียบ ต่าง ๆ ของโรงเรียนและของข้าราชการครู เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนจะได้ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

3.3 มอบหมายงาน ชั้นเรียน และแนะนำนักศึกษาฝึกสอนแก่ครูที่เลี้ยง

3.4 ช่วยกวดขันการสอนและการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอนอย่าง เคร่งครัดเสมือนกับการเป็นข้าราชการผู้หนึ่ง

3.5 ตรวจการลงบัญชี เวลาไป-กลับ ของนักศึกษาฝึกสอน และบันทึก การขาด ลาและมาสายโดยเคร่งครัด

3.6 ครูใหญ่ควรเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาฝึกสอน เกี่ยวกับปัญหา ต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน

3.7 ครูใหญ่ควรจัดให้มีการประชุมนักศึกษาฝึกสอนบ้าง เพื่อชี้แจงผล การปฏิบัติงาน การปรับปรุงการเรียนการสอน รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติของนักศึกษา

3.8 ครูใหญ่ควรเป็นผู้ประสานงานให้การฝึกสอนดำเนินไปโดยได้ผล

3.9 ครูใหญ่ควรเป็นผู้สรุป ทิศทางคะแนนและประเมินผลการฝึกสอน ของนักศึกษา

3.10 ครูใหญ่ควรสนับสนุนงานพัฒนาของนักศึกษาฝึกสอนในตำแหน่งงาน เป็นส่วนใหญ่ เพราะนักศึกษาฝึกสอน ต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากอยู่แล้วในการออกฝึกสอน¹

คูก เคอร์มิต เอ. และคณะ (Kermit A. Cook and Others) กล่าวว่า ความรับผิดชอบของครูใหญ่ในโรงเรียนทั่วไป มีอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านบริหารกิจการของ โรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี และด้านการนิเทศบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งความรับผิดชอบ เหล่านี้เป็นงานที่หนักมาก การเข้าร่วมกับโครงการฝึกสอน เป็นการเพิ่มความรับผิดชอบ ให้แก่ครูใหญ่อีกด้านหนึ่ง ความรับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการฝึกสอนของครูใหญ่ สามารถ แบ่งได้ออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. ความรับผิดชอบพื้นฐาน (Primary Responsibility) ซึ่งมี
 - 1.1 จัดเตรียมความเป็นผู้นำทางการศึกษาแบบประชาธิปไตย
 - 1.2 ต้องมีโครงการของโรงเรียนที่เป็นไปตามปรัชญาการศึกษาที่ตั้งไว้
 - 1.3 โครงการของโรงเรียนต้องเป็นไปตามแนวคิดและวิธีปฏิบัติทางการศึกษาใหม่ ๆ
 - 1.4 ต้องส่งเสริมโครงการฝึกสอน
 - 1.5 ต้องจัดเตรียมโครงการของโรงเรียน - ชุมชนชนที่สมบูรณ์
 - 1.6 ต้องพัฒนาโครงการนิเทศให้ดีขึ้น
 - 1.7 เลือกครูที่เลี้ยงและผู้ดำเนินการอื่น ๆ
 - 1.8 รู้จักจุดมุ่งหมาย หน้าที่และการดำเนินการของโรงเรียนฝึกสอน
 - 1.9 จัดอัตราชั่วโมงสอนให้ครูที่เลี้ยงอย่างเหมาะสม
2. ความรับผิดชอบทั่วไป (Minor Responsibility) ซึ่งมี
 - 2.1 ควรให้การต้อนรับเมื่อนักศึกษาฝึกสอนมาถึงโรงเรียน
 - 2.2 เป็นผู้แนะนำนักศึกษาฝึกสอนให้เป็นที่รู้จักแก่สมาชิกอื่น ๆ ของโรงเรียน

¹วิทยาลัยครูนครราชสีมา, คู่มือนักศึกษาฝึกสอน, หน้า 10-12. (เอกสาร
อัครสำเนา).

- 2.3 ควรแนะนำนักศึกษาฝึกสอนให้รู้จักโครงการทั่ว ๆ ไปของโรงเรียน
- 2.4 สอดส่องดูแลให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
- 2.5 เข้าสังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอน เพื่อจะได้มีเทศและประเมินผลการฝึกสอนได้อย่างถูกต้อง
- 2.6 ควรประสานงานกับผู้อำนวยการการฝึกสอนและกรรมการอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด เพื่อจะทำให้การฝึกสอนประสบความสำเร็จดีที่สุด -
- 2.7 ควรจะได้เข้าร่วมสัมมนา เกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนออกฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน
- 2.8 ควรสำรวจความก้าวหน้าของนักศึกษาฝึกสอนอย่างสม่ำเสมอว่ามีความเจริญก้าวหน้าตามจุดประสงค์เพียงใด
- 2.9 ครูใหญ่และครูที่เลี้ยง ต้องมีการติดต่อโดยตรงกับองค์การระดับจังหวัดหรือระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาการฝึกสอน¹

ปี ค.ศ. 1957 กไวท์ เค. เคอร์ติส และคณะ (Dwight K. Curtis and Others) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบและคำแนะนำของครูใหญ่ที่มีส่วนช่วยเพิ่มคุณภาพของนักศึกษาฝึกสอนเป็นอย่างมาก โดยครูใหญ่เป็นผู้นำที่สำคัญในบทบาทต่อไปนี้

1. จัดการประชุมนิเทศนักศึกษาฝึกสอน ให้รู้จักโรงเรียนและชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
2. จัดเตรียมเอกสารสำคัญต่าง ๆ เพื่อแจกนักศึกษาฝึกสอน เช่น หนังสือคู่มืออุปกรณ์การสอน นโยบายของโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจในโรงเรียนได้ดียิ่งขึ้น
3. จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ซึ่งครูที่เลี้ยงและนักศึกษาจำเป็นต้องใช้
4. ร่วมในการนิเทศการสอน และประเมินผลของนักศึกษาฝึกสอน
5. จัดช่วงเวลาว่างของครูที่เลี้ยง เพื่อให้มีเวลาเข้าร่วมประชุมปรึกษา

¹ Kermit A. Cook and Others, Student Teaching in the Secondary School (Iowa: Brown Company Publishers, 1954), p. 28.

6. คัดเลือกครูที่เลี้ยง
7. ช่วยเหลืองานที่นักศึกษาฝึกสอนได้รับมอบหมายให้ทำ¹

ในปี ค.ศ. 1959 มาเรียน เอ. ฮัล (Marian A. Hull) ได้ประเมินผลโครงการฝึกนักครูประถมของมหาวิทยาลัยนอร์ธเวสเทิร์น โดยศึกษาจากความคิดเห็นของครูใหญ่และครูที่เลี้ยงเกี่ยวกับการปรับปรุงการฝึกสอน พบว่า ครูใหญ่และครูที่เลี้ยงมีความคิดเห็นว่าการปรับปรุงด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ทางมหาวิทยาลัยควรจัดหาวิธีส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนฝึกสอนกับมหาวิทยาลัยให้มากขึ้น
2. ควรปรับปรุงวิชาวิธีสอน ทั้งด้านเนื้อหาและวิธีสอน โดยเน้นให้นิสิตสามารถนำเอาวิชาที่สอนไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง
3. ควรจะจัดโครงการเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการสอนให้แก่นิสิตให้มากขึ้น เช่น ให้ออกไปสังเกตการสอน ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมทั่ว ๆ ไปในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญมากและจำเป็นสำหรับผู้ที่จะเป็นครูที่²

วิลเลียม เอ็ดวิน อีลลิส (William Edwin Ellis) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับขอบข่ายความรับผิดชอบและหน้าที่ครูใหญ่โรงเรียนฝึกสอนจะต้องปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับความรับผิดชอบนั้น โดยทำการวิจัยกับอาจารย์นิเทศก์ ครูใหญ่ ครูที่เลี้ยง

¹ Dwight K. Curtis and Others, Achieving Quality in Off - Campus Professional Laboratory Experiences (Cedar Fall, Iowa: The Association for Student Teaching Iowa Teacher College, 1957), p. 24.

² Marian A. Hull, "An Evaluation of the Elementary Program of Teacher Education of Northwestern University by Students and Cooperating School Personel." Dissertation Abstracts 20 December, 1959), p. 2154.

และนักศึกษาฝึกสอน ในปี ค.ศ. 1971 ได้สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบข่ายความรับผิดชอบของครูใหญ่โรงเรียนฝึกสอนมีดังนี้
 - 1.1 ช่วยเหลืองานของนักศึกษาฝึกสอน
 - 1.2 ปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการฝึกสอนร่วมกับสถาบันฝึกหัดครู
 - 1.3 เตรียมครูที่เลี้ยงโดยมีการคัดเลือก ฝึกหัด และให้การนิเทศครูที่เลี้ยง
 - 1.4 ปรับปรุงงานเพื่อรับงานของโครงการฝึกสอน
 - 1.5 เป็นผู้สร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษาฝึกสอน และบุคลากรของโรงเรียนฝึกสอน
 - 1.6 ช่วยให้ชุมชนเข้าใจและสนับสนุนโครงการฝึกสอน
2. หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับความรับผิดชอบ
 - 2.1 เป็นผู้ริเริ่มโครงการฝึกสอน
 - 2.2 ทำหน้าที่คัดเลือกครูที่มีความสามารถดีของโรงเรียน ให้ทำหน้าที่ครูที่เลี้ยง
 - 2.3 เป็นผู้เสริมสร้างให้บุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการฝึกสอน
 - 2.4 ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถาบันฝึกหัดครู โรงเรียนฝึกสอน และชุมชน
 - 2.5 ต้องเข้าใจงานในหน้าที่และมีความสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษาฝึกสอน
 - 2.6 เป็นผู้ประสานระหว่างสถาบันฝึกหัดครู โรงเรียนฝึกสอนและชุมชน
 - 2.7 จัดเตรียมกิจกรรมการนิเทศในโครงการฝึกสอน
 - 2.8 จัดหาประสบการณ์ที่เป็นจริง และมีคุณค่าทางการศึกษาให้แก่ นักศึกษาฝึกสอน
 - 2.9 แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากนักศึกษาฝึกสอน
 - 2.10 สังเกตการสอนและการทำงานของนักศึกษาฝึกสอน เพื่อให้การประเมินผลงานของนักศึกษาฝึกสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.11 รมนักศึกษาฝึกสอนเข้าร่วมคณะครู¹

ในปีเดียวกัน โรเบิร์ต เฮซ. เฮอกเทอร์ (Robert H. Hoexter) ได้ศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ของครูใหญ่โรงเรียนฝึกสอน โดยวิเคราะห์จากนักศึกษาฝึกสอน พบว่าหน้าที่ของครูใหญ่โดยทั่ว ๆ ไปมีดังนี้คือ เลือกครูที่เลี้ยงโดยมีอาจารย์นิเทศก์เป็นผู้ช่วย ครูใหญ่ไม่ได้เป็นผู้เลือกนักศึกษาฝึกสอน แต่ครูใหญ่อาจมีสิทธิในการคัดเลือกนั้น ครูใหญ่เป็นผู้ประมุขนิเทศนักศึกษาฝึกสอนที่มาสอนในโรงเรียนฝึกสอน ครูใหญ่มีโอกาสเพียงการนิเทศการสอนเท่านั้น ส่วนการประเมินผลนั้น ใ้มอบหมายให้เป็นความรับผิดชอบของผู้อื่น ครูใหญ่มีข้อผูกพันกับสถาบันฝึกหัดครูเล็กน้อย แต่มีความรับผิดชอบในโครงการฝึกสอนเป็นอย่างมาก และครูใหญ่เป็นผู้ประสานงานที่ีระหว่างโรงเรียนฝึกสอนกับสถาบันฝึกหัดครู²

ดังนั้นจะเห็นว่าการศึกษาฝึกสอนเป็นประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ มีความสำคัญและมีความหมายต่อ การศึกษาในสถาบันฝึกหัดครูเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหรือเป็นกิจกรรมขั้นสุดท้ายอกในการที่จะช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เข้าใจบทบาทหน้าที่ของครูโดยการได้ฝึกปฏิบัติจริง รวมทั้งทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู และในการที่การศึกษาฝึกสอนจะเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายนั้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนทั้งของทางฝ่ายโรงเรียนฝึกสอนเอง ได้แก่ ครูใหญ่ และครู-อาจารย์พี่เลี้ยง รวมทั้งบุคลากรของทางฝ่ายสถาบันผลิตครูคือ อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอนเองจะต้องมีความเข้าใจในนโยบายและหลักการของการฝึกสอนเป็นอย่างดี รวมทั้งมีความเข้าใจและตั้งใจปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

¹William Edwin Ellis, "Practice of Secondary School Principles in Student Teaching Program as Reported by Personnel in Selected Schools of South Carolina," Dissertation Abstracts 31 (June, 1971), pp. 6450-6451.

²Robert H. Hoexter, "A Definition and Examination of the Role of School Principals in Aspects of Student Teaching," Dissertation Abstracts 11 (May, 1971), p. 5905.